

"Huippukiinnostava tarinankertoja."

THE GUARDIAN

MARIA
TURTSCHANINOFF

Suo-
maa

TAMMI

MARIA
TURTSCHANINOFF

Suo- maa

SUOMENTANUT
SIRKKA-LIISA SJÖBLÖM

TAMMI

Suomentaja kiittää Taiteen edistämiskeskusta saamastaan tuesta.

Katkelman Gunnar Ekelöfin runosta Eräs todellisuus (uneksittu) sivulla 15
on suomentanut Väinö Kirstinä.

Topelius-sitaatin sivulla 212 on suomentanut Samuli Suomalainen.

Mikael Wiehe -sitaatin sivulla 327 on suomentanut Turkka Mali.

Laulun sivuilla 29–30 ovat suomentaneet Sirkka-Liisa Sjöblom ja Riina
Vuokko.

Piirroksat: Sanna Mander

Ruotsinkielinen alkuteos *Arvejörd* ilmestyi vuonna 2022.

Copyright © Maria Turtschaninoff 2022

Suomenkielinen laitos © Sirkka-Liisa Sjöblom ja Tammi 2022

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

ISBN 978-952-04-4425-9

PAINETTU EU:SSA

Malinille, pomodorokumppanilleni

SISÄLLYS

Kenen likkoja 9

1600-LUKU

Nevabacka 17

Rajaväkeä 31

1700-LUKU

Kappalainen 53

Johannes 73

Käräjäjuttu 94

Metsäsisko 104

Nokkosia 120

1800-LUKU

Katkeria yrttejä 145

Varjolaulu 175

Leipää ja kiviä 184

Lintutyttö 200

1900-LUKU

Vahinkoeläimiä 243

Karttoja 268

Rekiretki 287

Kesä Doriksen kanssa 301

2000-LUKU

Rappio 329

Inventointi 353

Ohjeita 369

Kenen likkoja

Puramme tavarat autosta ja panen uurnan kuistin pöydälle
kaadan Taliskeria lasiin

Ohikiitävän hetken

tekee mieli avata kansi ja lorauttaa tilkka uurnaan
sinähän se opetit minut juomaan viskiä

Sen sijaan kohotan maljan ilta-auringolle
pihanurmelle joka on keltaisenaan voikukkia
liiterinseinustan syreeneille ja särkyneillesydämille

Kaikki tämä on nyt minun
koska sinä olet poissa

minä asun niin kaukana täältä
miten ihmeessä minä osaan
mitähän tästä oikein tulee
ja metsä ja pellot
en tiedä mitään
en osaa mitään
enkä ole kenenkään

kun on syönyt äidin viimeisen puolukkahillon
ei ole enää kenenkään tytär

Tämä maatila ei koskaan
ollut minun kesäparatiisini
niin kuin se oli sinun
kun olit pieni
Sinulla oli täältä muistoja
ystävyyssuhteita
ihmisiin eläimiin maahan
tuolla kävit tansseissa
tuolla telttailit pikkuserkkusi kanssa
tuolla osallistuit hiihtokilpailuihin
sinä viittilöit, minä kuuntelin toisella korvalla
Et koskaan asunut täällä
mutta tänne sinä kuuluit

Minä taas en tiedä missä kellarinavain on
miksi patterit naksuvat kummallisesti
milloin kirjastoauto tulee
kenelle pitää soittaa katon korjaamisesta

Mutta
olet jättänyt listan,
ohjeet
Sitten jos
siltä varalta että
sitä hetkeä varten kun niitä voidaan tarvita
Kolme kuukautta ennen kuolemaasi
kävit täällä ja
kirjoitit vieraskirjaan
Kiitos rakas talo kaikesta

Tämä paikka merkitsi sinulle paljon
haluan ymmärtää miksi

Sinun tapasi ovat syöpyneet seiiniin
varovasti otan käyttöön omani
siirrän
muutan
vaihdan
Järjestelen anteeksipyydellen keittiötä
sinulla oli omat systeemisi
niihin ei saanut puuttua
muuten vimmastuit
Yritän lohduttautua sillä että olisit iloinen
tänne tulostani
(olisithan?)
Kerään vaatteesi komeroista
en pysty hankkiutumaan niistä eroon
vien ne liiteriin
se on kallellaan, maali hilseilee ja ikkuna on rikki
korjauksen tarpeessa sekin

Kumisaappaitasi voin käyttää
ja Doriksen vanhaa takkia
Oton sotareppu riippuu koukussa
vieressään sarvikahvainen käsipora
ja kaulauslauta jossa on vinoin numeroin vuosiluku 1683
Petivaatteissa mummin monogrammi
ja edelleen sinun tuoksusi

Liikun kylällä ensi kertaa
ilman sinua
ilman aiempien sukupolvien seuraa

murre kuulostaa tutulta mutta ei istu suuhuni

Kun autosta puhkeaa rengas
soitan kylän autokorjaamoon
(numeron raapustit lapulle joka on seinällä
lankapuhelimen vieressä)
Mies linjan toisessa päässä virkkaa
”Nevabackastahan sinä vissiin soitat?”
Vaikka minulla on eri sukunimi kuin sinulla
eikä kumpikaan meistä ole Nevabacka

Kun astun leipomoon
tilatakseni hautajaisiin voileipäkakun
nainen tiskin takana toteaa
”Hetä näkee kenen likkoja sinä olet”
ennen kuin olen ehtinyt kertoa asiaani

Kun ajan kaupunkiin ostamaan uudet patjat
lapsille
huonekalukaupan mies haluaa tietää
miksi hankin patjoja Nevabackaan
”Kyllähän minä Eva-Stinan tunsin”
Te olitte yhdessä kesätöissä 1967

Joka suuntaan kulkee lankoja
juuria joita en eläessäni huomannut
sinä ikään kuin seisoi tiellä
Mutta nyt ne näkyvät selvästi, kristallinkirkkaina
nyt, kun olen vanhin
ja minun kuuluu
pidellä langoista
kunnes on seuraavan sukupolven vuoro

Kymmenvuotiaan käsi omassani
kun urna lasketaan maahan
kuusivuotias polvillaan kuopan reunalla
katse seuraa
mummin katoamista
multaan

Tämän paikan mullassa on jotain
mikä tuntee sinut
ja tutustuu nyt minuun

kertoo

Kuljen halki menneisyyden
esi-isieni rakentamalla tiellä
ohi heidän kokoamiensa kiviroykkiöiden
latojen joihin he ovat ajaneet heinää
riihien jotka he ovat pystyttäneet
peltojen joita he ovat viljelleet
vuodesta, vuosikymmenestä, vuosisadasta toiseen
Jäljet heidän elämästään
kasvavat umpeen
luhistuvat
peittyvät heinikkoon ja vesakkoon ja sammaleeseen

kuljen yöttömässä yössä
ja suussani maistuu Talisker
tuoksuu vastaniitetyltä heinältä
vastanostetuilta perunoilta
tervanpoltolta ja keskitalven lumelta

askeleeni tömähtelevät maata vasten
ja se kuuntelee
ja se kuiskaa
minä tunnen askeleesi
tiedän kenen likkoja sinä olet

1600-LUKU

*Kaikki ne elävät ja tulevat elämään
ja kaikki antavat elämänsä kaikille ja lainaavat valoaan kaikille
ja kaikki kätkevät valonsa kaikilta ja elävät kaikesta, kaikelle
eikä se ole hyvää eikä se ole paha
Se vain on*

GUNNAR EKELÖF

Nevabacka

MUUAN SOTAMIES valtakunnan länsiosasta oli palkaksi uskollisesta palveluksestaan päässyt kruunun torppariksi. Hän purjehti meren yli vastaperustettuun Kokkolan kaupunkiin, vaelsi pitkin jokivartta ja tuli pieneen kylään. Kirkkoa ei ollut, ja savuja koko harvaan asutussa kylässä oli vain viitisentoista. Sotamies kysyi tietä, ja useimmat hänen kohtaamansa ihmiset puhuivat hänen tapaansa ruotsia, mutta oli niitäkin, jotka puhuivat suomea.

Kaukana pitäjän itäisimmässä kolkassa oli maa, joka oli sotamiehen raivata viljeltäväksi. Hän tiesi, että tupa hänen täytyisi rakentaa itse, mutta se ei häntä haitannut. Metsä, jonka läpi hän taivalsi, oli sankka ja hämärä, tyystin toisenlainen kuin lehtimetsät hänen entisellä kotiseudullaan. Täällä riittäisi puuta kunnolliseen tupaan. Puunlatvat kuiskivat niin kuin meri, jonka hän oli ylittänyt lähtiesään sotaan. Hän oli kunnostautunut rintamalla, voittanut upseerien ja muiden nihtien kunnioituksen ja luottamuksen. Mutta hän ei ollut syntynyt tappamaan ja ryöstämään. Hän oli syntynyt lapion, kuokan ja auran varteen. Patikoivedsaan hän tunsi työkalut kädessään.

Hän yöpyi metsässä mutta jatkoi matkaa jo ennen sarastusta. Kun hän saapui mäelle, joka sopi tuvan paikaksi, oli aikainen aamu. Täysikuu mollotti matalalla puiden yllä kelmeänä vaaleaa kevättaivasta vasten. Aurinko ei ollut vielä noussut. Sotamies pysähtyi niille sijoilleen ja katseli ympärilleen. Metsä oli tiheä, ja rinteen juurella virtasi puro sulavesistä vuolaana ja solisevana. Hän näki mielessään, mihin rakentaisi tuvan ja mihin raivaisi ensimmäisen pellon. Vettä saisi purosta, kunnes kaivo olisi valmis. Polttopuuta metsä tarjosi yllin kyllin. Täällä oli kaikkea, mitä hänenlaisensa mies tarvitsi. Maa oli neitseellistä, ja hän oli valmis taivuttamaan sen tahtoonsa ja kylvämään siihen siemenen, niin että se tuottaisi runsaan sadon. Hän olisi yhtä uuttera kuin toukokuun kuu ja nousisi ennen aamunkoittoa tekemään työtä. Torpan nimi oli Nevabacka, sillä se sijaitsi ainoalla kumpareella suomaan keskellä. Täällä monet paikannimet olivat sekoitus suomea ja ruotsia ja toisinaan vieläkin useampia kieliä. Ja niin kuin tapana oli, häntä kutsuttaisiin tästä lähin maatilansa nimellä. Matts Mattsinpoika Raskista tulikin Matts Mattsinpoika Nevabacka.

Matts Nevabacka oli sisukas mies, joka ei työtä pelännyt. Hän kaatoi korkeita kuusia ja rakensi mäelle tuvan. Siinä oli yksi ainoa huone ja jyrävä tulisija, joka piti huoneen lämpimänä kylmimpinäkin talvipäivinä. Tuvan viereen hän kaskesi pellon. Hän kylvi ensimmäisen viljan, ja vaikka sato jäi niukaksi, hän tiesi kyllä pärjäävänsä. Hän loisi oman elämän, ja siinä elämässä päätökset tekisi hän itse, eivät upseerit ja kuninkaat. Enää koskaan hän ei tottelisi käskyjä, enää koskaan hän ei panisi henkeään alttiiksi jonkun muun oikkujen tähden. Hän eläisi niin kuin itse hyväksi näki. Jokaisessa kirveeniskussa, jokaisessa lapion ja rautakangen heilautuksessa oli iloa.

Metsä ei kuitenkaan antautunut helpolla. Se harasi vastaan. Puut olivat pihkaisia ja vaikeita kaataa. Kannot eivät tahtoneet nousta pellosto, vaikka kuinka kamposi. Ja maa oli kivistäkin kivisempää. Hän kantoi kiviä röykkiöiksi peltotilkkunsa laidoille, ja aina nukahdettuaan hän näki kivistä unta. Hän iski rautakangen maahan ja vipusi ylös juuria, jotka tarrautuivat kivikkoon melkein kuin tietoiset olennot.

Yksinolo ei aluksi haitannut häntä, sotilaselämän pakollisen yhteiselon jälkeen se tuntui suorastaan hyvältä. Hiljalleen hänen sisimmässään silti virisi toive: hän haaveili pojasta, joka auttaisi häntä työssä. Kenties kahdestakin pojasta, väkeviä ja osaavia he olisivat, heidän avullaan metsä kyllä taipuisi hänen tahtoonsa. Kun hänellä olisi pojat rinnallaan, kivet suorastaan sinkoilisivat savisesta maasta.

Mutta poikia hänellä ei ollut eikä vaimoa, ja näillä sydänmailla oli naisväestä pulaa. Lähimmässä kylässä oli vain kaksi savua eikä lainkaan naimaikäisiä tyttöjä. Eikä Matts joutanut kiertelemään markkinoilla eikä muuallakaan, mistä olisi voinut löytyä emäntä.

Jonkin matkan päässä hänen tuvastaan aukeni lähes puuton neva. Se sijaitsi tuvasta pohjoiseen, eikä hän kernaasti liikkunut siellä päin. Aina nevaa lähestyessään hän tunsu luissaan, kuinka häntä pidettiin silmällä. Metsässä asui muutakin väkeä kuin lintuja ja nelijalkaisia, se oli totuus eikä mitään paavillista taikauskoo. Ihmiset pysyttelivät olentojen kanssa hyvissä väleissä tai välttelivät niitä, aina sen mukaan mitä kulloinenkin tilanne ja tapa vaativat. Joskus metsänväelle uhrattiin, mutta salaa, se näet oli kirkon opin vastaista. Mutta joskus ei vain ollut ketään muuta, kenen puoleen kääntyä, kun tarvittiin apua taudin häätämisessä tai nälänhädän ja kuoleman torjumisessa.

Matts ei tuntenut metsän asujaimia, alkuaan toispaikkainen kun oli. Hän ei ollut selvillä niiden nimistä eikä tavoista. Metsässä hän kuljetti mukanaan teräksenpalaa ja tarpeen vaatiessa veisasi kovalla äänellä virsiä. Hänellä oli syvä ja kantava lauluääni. Metsänväki kavahti kristinuskon jumalaa, sen tiesivät kaikki. Matts ei pelännyt, mutta varovainen hän ymmärsi olla.

Suosta saisi ojittamalla hienoa pehmeää peltomaata, jossa ei olisi kantoja eikä juuria. Sillä tavalla säästyisi paljon vaivaa. Sielunsa silmillä Mats näki lainehtivan ruisvainion. Suo merkitsi rikkautta. Vierailta mailla hän oli oppinut yhtä ja toista soiden kuivattamisesta. Hän tiesi, miten piti menetellä, jos kohta tiesi myös, että urakka olisi yksinäiselle miehelle valtava. Päätöksen tehtyään hän ei kuitenkaan vitkastellut, vaan otti lapion ja kuokan ja läksi suolle.

Oli helteinen kesäpäivä, ja hyttyset ja mäkäräiset inisivät sankkoina pilvinä saraheinän yllä. Taivas oli heleänsininen. Linnutkaan eivät jaksaneet viserrellä. Vain punapäinen palokärki rummutti metsänrajassa rytmikkäästi onttoa puunrunkoa. Laskettuaan lapion ja kuokan kädestään Matts huomasi nevanlaidassa rykelmän pieniä kukkia, joilla oli kullanväriset terälehdet. Hän ei ollut koskaan nähnyt sellaisia kukkia. Ne olivat enne, hän päätti. Tähän, juuri tähän hän kaivaisi ensimmäisen ojan.

Matts pani toimeksi. Urakka oli suunnaton, mutta hän ei antanut ajatuksen vaimentaa lapioidisensa voimaa eikä kuokkimisensa intoa.

Hän rehki huitomatta pois hyttysiä ja kärpäsiä. Kun aurinko porotti korkealta taivaalta kaikkein kuumimmin, hän hörppi vettä ja kävi hetkeksi pitkäkseen kuusen varjoon.

Unessa hänen luokseen tuli olento, jolla oli vettä valuvat hiukset ja silmät kuin kultaiset terälehdet. Haju toi mieleen sammalen ja suoveden. Olennon kädet olivat käppyräiset ja ryhmyiset kuin suomänty ja vaatteet kuin saroista kudotut. Unessa Matts risti itsensä, sillä hän ymmärsi, mikä hänen luokseen oli tullut. Olento odotti nevan edessä kämmenet torjuvasti koholla. Se viittasi kuin kehottaen, kannustaen metsään päin ja osoitti sitten suota päätään pudistaen.

Matts heräsi. Pää oli sekaisin ja kurkkua kuivasi. Mutta ei hän ollut arkalasta kotoisin. Hän oli nähnyt niin paljon ja karaistunut ja paatunut, hänen sielunsa oli kivettynyt graniitiksi. Hän oli nähnyt maanmiestensä ryöstävän, mitä mielivät: naisia, ruokaa ja kultaa. Vaivaisesta unesta ei kannattanut piitata.

Hän jatkoi uurastustaan. Muutaman päivän päästä hän taas nukahti suolle, tällä kertaa kanto päänalusenaan. Jälleen olento tuli hänen luokseen. Se oli vihoissaan. Kultasilmät leiskuivat. Maa heidän allaan keinui kuin he olisivat seisseet hetteikössä. Matts ymmärsi hyvin, mitä asiaa olennolla oli. Suohon ei saanut kajota.

Kuten aikaisemminkin, Matts heräsi ja jatkoi työtä. Häntä ei kukaan enää pelottelisi eikä määrälisi. Hän oli oma herransa ja kuokki missä tahtoi! Mutta rehkiessä hänestä koko ajan tuntui, että häntä tarkkailtiin.

Muutaman viikon uurastettuaan hän yöpyi suonlaidassa, jotta voisi jatkaa kaivamista varhain seuraavana aamuna. Kun hän sarastuksen aikaan heräsi, aaltoilevan suoheinän yllä leijui kevyitä usvarsoja. Aivan vieressä huusi kurki. Puissa juttelivat kulorastaat ja laulurastaat. Palokärki rummutti, kuten nevalle aina. Jostain kantautui harmaapäätikan surumielinen valitus.

Matts tarttui lapioon.

Silloin suon poikki lähestyi joku. Vai usvako siellä vain pyörteili? Olipa tulija mikä tahansa, se kulki juuri siitä, missä suo oli kaikkein upottavimmillaan.

Matts risti itsensä. Puristi teräksenpala taskussaan.

Usva tiivistyi, se sai muodon, pehmeän ja uhkean. Se liikkui suoraan kohti. Se oli neito. Sen hiukset olivat kultaiset kuin Mattsin lapiolle antautuneet pikkukukat. Sotkuiset suortuvat valuivat selkään. Käsivarret ja sääret olivat pitkät ja solakat kuin saraheinä. Kun neito hymyili, sen silmät hehkuivat sammalenvihreinä. Matts ei ollut nähnyt neidon vertaa edes suuressa maailmassa, missä hän oli kohdannut ja omistanut monia kauniita naisia. Neito ei sanonut mitään, seisahtui vain Mattsin eteen koko alastomassa ihanuudessaan. Kädet kohosivat Mattsin olkapäitä vasten, ja Matts haistoi väkevän tumman tuoksun. Neito painoi Mattsin sammalikkoon, avasi housujen nyörit ja istuutui hajareisin hänen päälle. Moista Matts ei ollut ikinä kokenut, ei edes Prahan ilotyttöjen kanssa.

Jälkeenpäin neito nousi ja katosi vaiti suolle. Matts oli voimaton, jaksoi töin tuskin raahautua torpalle. Ojankaivua ei voinut enää ajatellakaan.

Hän kyllä käsitti, minkä olennon kanssa oli maannut. Mutta mitään vahinkoa ei ollut tapahtunut, hän järkeili, ja hän varjelisi kristittyä sieluaan eikä lankeaisi toistamiseen. Ei, vaikka huomasi ajattelevansa neitoa yhä uudelleen syksyllä, kun korjasi niukan satonsa, ja talvella, kun hiihti metsään pyytämään riistaa henkensä pitimiksi. Tuon tuosta hän sujutteli suolle, koska siellä oli helppo seurata eläinten jälkiä, tai niin hän selitti itselleen. Vähintään yhtä innokkaasti hän etsi kokonaan muunlaisia jälkiä, mutta ei enää nähnyt kultatukkaista.

Kevään korvalla eräänä tuulisena ja sateisena iltana hänen oveensa yllättäen kolkutettiin. Hän varmisti, että puukko oli vyössä, nosti salvan ja avasi oven.

Matts katsoi suoraan sammalenvihreisiin silmiin. Voimatta itselleen mitään hän sulki neidon syliinsä ja veti tämän kynnyksen yli, hengitti tuoksua, jossa oli metsää ja sammalta ja kiveä. Silloin hän tunsu neidon kantavan jotakin, se oli heidän välissään, ja hän katsoi alas ja näki, että neidon sylissä oli lapsi.

”Poika on sinun”, neito sanoi. ”Saat hänet, jos vannot jättäväsi suon rauhaan.”

Matts katsoi pieniä palleroisia nyrkkejä, isoja sinisiä silmiä, jotka killittivät häntä uteliaina, ja hänen sydämessään tapahtui jotakin, mitä siellä ei ollut tapahtunut koskaan ennen.

”Minä vannon”, Matts sanoi. ”Raivaan peltoa mistä tahansa muualta paitsi suolta.”

Tyytyväisenä neito lähti.

Poika kasvoi nopeasti ja näytti kaikin puolin tavalliselta lapselta, paitsi että hän oli poikkeuksellisen terve ja vahva. Naapuritiloilla toki ihmeteltiin, mistä uusi torppari oli yhtäkkiä pojan saanut. Siinä, että miehellä oli lehtolapsi, ei ollut mitään uutta eikä ihmeellistä. Epätavallista sen sijaan oli, että mies huolehti lapsesta yksin. Kun Matts aluksi kävi naapureiden luona pyytämässä maitoa ja vaatetta pikkuiselle, kylällä juoruttiin. Mutta Matts sanoi pojan äidin kuolleen, ja kun huomattiin, miten hyvää huolta hän pojasta piti, puheet lakkasivat. Matts vei pojan kastettavaksi lähimpään kirkkoon Kokkolaan ja antoi hänelle nimeksi Henric.

Matts hoiti Henriciä hellästi kuin rakastavin äiti. Poika sai parasta ruokaa ja nukkui isänsä kanssa samassa sängyssä.

Hän kasvoi nopeasti, muita lapsia nopeammin. Ei kulunut montakaan vuotta, kun hän jo autteli Mattsia torpan töissä. He viljelivät ruista, ohraa ja naurista, ja pian he hankkivat lehmän ja saivat maitoa. Jos Matts ylimalkaan ajatteli suota, hän ajatteli sitä saamastaan lahjasta kiitollisena.

Mutta kun Henric oli puolikasvuinen nuorimies ja jo isänsä mittainen, Mattsin mieli muuttui. Ajatukset kääntyivät yhä useammin suohon. Mikä aarre se olikaan, ja melkein vieressä! Kuinka hienoa ja viljavaa peltomaata siitä saisikaan! Suo oli hänen, ja hän sai tehdä sille mitä tahtoi.

Eräänä keväänä, kun pellot tuvan ympäriltä oli kylvetty, Matts otti lapion, kuokan ja Henricin ja lähti taas ojittamaan suota.

Ensimmäisenä yönä, kun he yöpyivät suonlaidassa, Matts nukkui makeasti ja unia näkemättä. Henric sen sijaan näytti aamunkoitteessa synkältä ja apealta. Matts kysyi, mikä pojan mieltä painoi.

”Äiti tuli unessa tyköni. Hän sanoi, että sinä rikoit lupauksen. Mitä hän sillä tarkoitti, isä?”

Matts sivuutti kysymyksen. He jatkoivat työtä, ja se edistyi nopeasti, kun heitä oli kaksi.

Seuraavana yönä Matts taas nukkui makeasti, mutta Henric heräsi suru sydämessään. ”Äiti sanoo, että voi ottaa takaisin sen, minkä sinulle antoi, jos et pidä lupaustasi.” Henric tarttui isäänsä käsistä. ”Isä, sisimpääni sattuu. Mitä olet luvannut äidille?”

Jälleen Matts sivuutti poikansa huolen. Ken uniinsa uskoo, se varjoaan pelkää, hän lausahti. He jatkoivat kaivamista lämpimässä alkukesän auringossa, ja Mattsin mieleen muistui kesä, jolloin hän oli siittänyt poikansa, pojan joka nyt harteikkaana kulki hänen rinnallaan. Henric oli hänen. Matts oli kylvänyt siemenen, ja siksi myös hedelmä kuului

hänelle. Matts suoristi selkensä, kuivasi hikeä otsaltaan ja tarkasteli nevaa. Tänne hänen valtakuntansa laajenisi, täällä sen kulta orastaisi, tänne hän loisi jotakin pysyvää, minkä hänen poikansa aikanaan perisi.

Metsänreunassa palokärki rummutti taukoamatta.

Sinä yönä Matts ei nukkunut unia näkemättä. Kultasilmäinen tuli hänen luokseen. Aivan kuten viisitoista vuotta sitten, se ei sanonut mitään sanoin, mutta sen suru ja suutumus täyttivät Mattsin unen ja kieppuivat hänen ympärillään kuin kaikkineilevä musta myrsky. Olento tavoitteli häntä koukkukäsillään, sen vihastus virtasi häneen nenästä, suusta ja silmistä, ja hän tunsi tukehtuvansa.

Henkeä haukkoen Matts heräsi. Paikka, jossa hänen poikansa oli maannut, oli tyhjä. Matts ponkasi seisomaan ja tähyili suolle, joka hiljaisena ja äänettömänä kietoutui kesäyön kevyeen hämyyn. Hän huusi Henriciä mutta ei saanut vastausta. Peloissaan hän juoksi ympäri koko suon, huhui ja kutsui, mutta kukaan ei vastannut. Henricistä ei näkynyt jälkeäkään. Matts lysähti polvilleen ja huusi kovalla äänellä nevalle ja metsään pyynnön, että saisi lapsensa takaisin – vannoi tekevänsä mitä vain, kunhan saisi takaisin sen ainoan, jota oli koskaan rakastanut.

Neva oli tumma ja hiljainen. Linnut eivät laulaneet, palokärki ei rummuttanut. Vain hyttyset inisivät verenhimoisina pilvinä.

Murtuneena Matts palasi tupaansa. Hän ei mennyt suolle enää koskaan. Eikä hän elänyt enää montakaan vuotta: suru ja kaipausta tekivät sen, mihin sota ei ollut pystynyt, nujersivat hänen tahtonsa ja voimansa, eikä hän lopulta enää jaksanut viljellä maata. Hän lakkasi pitämästä yhteyttä naapureihin ja eli kotipolttoisella ja metsänriistalla. Viimein hän kuoli – liian varhain, yksin ja katkerana.

Tupa jäi autioksi, ja metsä ryhtyi valtaamaan peltotilkkuja takaisin. Se käy nopeasti. Metsä lähettää taimen tai pari, muutaman tunnustelijan. Seuraavana vuonna taimet ovat jo miehenkorkuisia ja niitä on paljon enemmän, ja kohta tuskin erottaa, että paikalla on joskus ollut pelto, jota on kynnetty ja äestetty ja kylvetty.

Kului jokunen vuosi. Jokivarren kylä kasvoi. Alavat rantavainiot olivat helpompia viljellä ja ne antoivat runsaamman sadon kuin metsätorppien kiviset pellot. Joella kuljetettiin tervaa, joka oli poltettu metsässä, sekä voita, eläinten nahkoja ja ruistynnyreitä, joita suoritettiin kruunulle verona. Joki antoi kalaa, ja jäätä pitkin saattoi talvisaikaan kävellä tai hiihtää rannikolle aina Kokkolaan saakka.

Jokirannassa puoliksi maahan kaivetussa mäkituvassa asui vanha nainen nuorimman tyttärensä Estrid Johanintyttären kanssa. Äiti, joka oli hurskas ja ankara, opetti Estridille Katekismuksen ja rukoukset ja piti hänet kurissa ja Herran nuhteessa. Huomattuaan, että tyttärellä oli hyvä ulkomuisti ja kirkas ja kaunis lauluääni, äiti opetti hänelle kaikki osaamansa virret. Estrid piti laulamisesta, ja opeteltuaan äidin virret hän etsi tienoolta kaikki, jotka osasivat viisuja ja balladeja, ja ammensi lisää heiltä. Maalliset laulut oli opeteltava äidiltä salaa, sillä vanhuksen mielestä ne olivat jumalattomia ja synnillisiä. Viisuista Estrid sai paljon sellaista tietoa, jota ei olisi kuuna päivänä äidiltään kuullut, ja monet laulut kertoivat metsänneidoista ja peikoista ja muista metsän näkymättömistä asujaimista. Pian metsänhenget olivat Estridille yhtä tuttuja kuin apostolit ja Pyhä jumalanäiti. Estrid tuli tunnetuksi tyttönä, joka aina laulaa helkytteli: kuurattessaan pyykkiä joessa, paimentaessaan parin killingin

palkalla kylän lampaita, saunoessaan ja lakaistessaan luudalla tuvan permanttoa.

Kun äiti sai tietää Estridin laulelevan maallisia lauluja, hän yritti piestä tytön tuosta synnistä puhtaaksi eikä silloin suinkaan käyttänyt luutaa ensi kertaa pitääkseen tyttärensä kaidalla tiellä.

Estrid teki niin kuin hänellä oli tapana, meni metsään ja istuutui pihlajan alle. Oppimistaan ikiaikaisista loitsu-lauluista hän tiesi, että pihlaja oli suojeluspuu. Pihlajalle Estrid lauloi murheistaan, ja pihlaja ja koko metsä kuuntelivat. Estrid lauloi kaikki äitinsä kieltämät laulut puulle, ja se säilytti niitä hänen puolestaan.

Kun lähettyvillä oli ihmisiä, Estrid veisasi vastedes vain virsiä.

Sitten äiti kuoli ja Estrid joutui lähtemään mäkituvasta. Kun hautajaiset oli pidetty ja tupa tyhjenetty, Estrid istahti kivelle vanhan kotinsa eteen. Hänen olisi pitänyt olla epätoivoinen, koska oli äiditön ja koditon. Mutta hänen mielensä oli ihmeellisen kevyt. Kädessään hänellä oli pihlajanmarjaterttu, koska oli syyskuu ja puunlehdet olivat vaihtamassa väriä.

Hän voisi mennä piiaksi. Niin useimmat köyhät tytöt tekivät. Ja ellei pestiä löytyisi, hänestä tulisi ruotuvaivainen ja hän saisi armosta asua muiden nurkissa.

Estrid ei halunnut piiaksi.

Hän nousi ja taakseen katsomatta jätti kotinsa. Hän kulki pohjoiseen, tuttuun metsään jossa tiesi saavansa olla yksin. Pian se jo ympäröi hänet sankkana ja hämäränä. Korkeat hongat humisivat pään yllä. Pehmeinen sammal myötäsi askelten alla. Estrid tuli ystävänsä pihlajan luo ja istuutui sen juurelle. Nojasi päätään sileää harmaata runkoa vasten. Latvuksessa vihelteli pähkinänakkeli-parvi. Estrid

istui kauan, ääneti. Suhisten pihlaja lauloi hänelle kaikki vanhat laulut ja viisut, jotka hän oli uskonut sen haltuun. Estrid kuunteli. Saatuaan ne takaisin hän nousi ja jatkoi yhä syvemmälle metsään. Hän tuli metsänväen tallaamalle polulle ja lähti seuraamaan sitä umpimähkään. Kun polku ristesii toisen kanssa, hän kääntyi uudelle reitille. Niin hän päätyi yhä kauemmas entisestä kodistaan ja oli pian täysin eksesyksissä.

Hän tuli pieneen painanteeseen, jossa myrsky oli kaatanut useita jättiläismäisiä petäjiä, ja istuutui harmaalle, silkinsileälle puunrungolle. Mieleen nousivat vanhat viisut, mutta hän ei laulanut. Ei vielä, hän ajatteli. Ei vielä.

Hän näki, kuinka kovakuoriainen kipitti kuolleella puunrungolla. Se kohtasi muurahaisen, joka heilutteli innokkaasti tuntosarviaan. Hiukan tuonnempana rungolla kasvoi muutama pikkuruinen keltainen sieni, ja nojautuessaan lähemmäs hän huomasi, että ne kuhisivat hyönteisiä ja kovakuoriaisia. Puiden lomasta puhalsi leikkisä tuulenviri. Valo oli haipumassa, ilta hämärsi. Yhä vain Estrid odotti.

Aukion laidalla räkäisi palokärki, ja Estrid nosti katseensa. Hän tähyili ja erotti linnun punaisen päälän. Hänen mieleensä muistui äidin tarina itarasta emännästä, jonka piru oli taikonut leskenpukuseksi, punahuiviseksi palokärjeksi. Sitten Estrid muisti eräältä vanhalta ukolta oppimansa viisun, jonka mukaan palokärki oli sukua karhulle ja ihminen niille molemmille. Palokärki ennusti kuolemaa. Estridin kodissa viikatemies oli jo ehtinyt vieraillla.

Lintu ei lentänyt pois, kuten Estrid oli odottanut, vaan hypähti alemmas puunrungolla ja tiirasi häntä kiiltävänmustalla silmällään. Sitten se leikkeli syvemmälle puiden siimekseen ja asettui koivunrungolle. Hetkeäkään

epäröimättä Estrid nousi ja seurasi. Joka kerta kun hän melkein oli sen puun luona, jossa lintu istui, se lennähti kauemmaksi.

Hämärä laskeutui. Oli syksy, ja valo hävisi nopeasti. Estrid kulki kulkemistaan näkemättä kunnolla, mihin laski jalkansa, tai tietämättä, missä oikein oli. Hän ei osannut selittää, minkä vuoksi seurasi aavemaisesti äänтелеvää mustaa lintua, jollain lailla hän oli kuin unessa. Viime aikojen tapahtumat eivät tuntuneet todellisilta, eikä se, että hän seurasi lintua metsän uumeniin, tuntunut yhtään enempää tai vähempää todelliselta kuin mikään muukaan. Keveyden tunne pysyi, vai oliko hän kenties tyhjä tai vapaa tai maailmassa ypöyksin.

Niin viekkaasti ja ovelasti lintu Estridiä johdatti, ettei hän huomannut tulleensa aavalle suolle.

Kun hän tajusi missä oli, lintu räikäisi, lensi nuolena suon yli ja katosi. Metsänrajan yllä kumotti lähes täysi kuu. Tuokion Estrid vain katseli kuuta ja suota. Yö oli tyyni ja hiljainen. Se odotti. Estrid tiesi, että hänen seuraava tekonsa olisi ratkaiseva.

Hän ummisti silmänsä ja alkoi laulaa.

*Kuljen hahmossa ihmisen,
vaellan keskellä varjojen,
kuu tuntee taiat pimeyden
ja karja uinuu haassa.*

*Ei aavistaa voi lapset maan
salaisuutta vaihdokkaan,
yö astelee hiljaa varpaillaan
ja karja ehtyy haassa.*

Hän kuuli jonkun lähestyvän, mutta piti yhä silmät kiinni. Vasta ehdittyään viimeiseen säkeistöön hän avasi ne. Hänen edessään seisoj vaalea nuorukainen, pitkähiuksinen ja parrakas. Nuorukainen tarkasteli häntä uteliaana. Estridin olisi pitänyt säikähtää, mutta hän ei tuntenut pelkoa. Hän ei tuntenut mitään.

*Voi hahmo toiseksi vaihtua,
pian nukkuvi metsän peitossa.
Juo säästään elämän maljasta.
Yö kulkee verkkään haassa.*

Laulu oli houkutellut Henricin esiin. Hän ei ollut koskaan kuullut mitään vastaavaa, ei kaikkina vuosinaan metsävien parissa. Hän oli lumoutunut. Ja heti kun hän katsoi Estridiä silmiin, hänen aikansa suurilla saloilla alkoi painua unholaan.

”Minä olen Estrid”, sanoi tyttö. ”Mitä sinulla on antaa minulle?”

”En omista mitään”, vastasi Henric. ”Minulla on vain vahvat käteni ja nuoruuteni.”

Estrid tarkasteli edessään seisovaa nuorukaista ja näki tulevaisuuden, joka kelpasi hänelle. Hän ojensi kätensä.

*Hän vie ajatuksen pidemmälle. Jos ihminen katoaisi.
Jos ei enää olisi ihmisiä viljelemässä maata ja kaatamassa
puita ja päättämässä. Kaipaisiko tämä paikka meitä?*

Uurna sylissänsä nainen saapuu hiljaiseen taloon metsän keskellä. Kun viimeinenkin nokare äidin puolukkahillosta on syöty, on tyttären vuoro olla sukunsa vanhin. Ottaa haltuun talo ja maa sen ympärillä.

Suvun tarina ulottuu kauas neljänsadan vuoden taakse sotamies Mattsiin, joka tuli ja iski lapionsa turpeeseen. Siitä pitäen pohjalainen Nevabackan sukutila on todistanut pakahduttavia ihmiskohtaloita ajan myllerryksessä. Tilalla eletään luonnosta ja sen kanssa: on pellot ja loputon työ, on kultaiset lakat ja pyhät pihlajat, myyttiset eläimet ja luonnonhenget. Asukkaita koettelevat niin sodat, nälkävuodet kuin sydänsurutkin, mutta metsä suo heille turvan ja oman paikan.

Suomaa on lumoava episodiroomaani paikan ja yhteenkuuluvuuden voimasta sekä luontosuhteesta, joka kannattelee meitä sukupolvesta toiseen.

